

O CAMIÑO XACOBEO MARÍTIMO DAS ILLAS CASSITÉRIDES "A RUTA DAS ILLAS MAIORES (1)"

Por: Celestino Pardellas de Blas

O Candorca, así se facía chamar pola súa afección ós mamíferos mariños, (Candorca, nome que recibe o cetáceo *Orcinus orca*), era un mariñeiro nativo de Aguiño, pobo pertencente ó Concello de Ribeira na ría de Arousa.

Para el o mar érao todo. Á idade de catorce anos, xa ía ó mar co seu pai na dorna; ós dezaseis

enrolouse nun barco de baixura de Ribeira que faenaba pola ría e preto das illas Ons e Sálvora e ós dezaioito embarcou para o Gran Sol, levando unha relación co mar que xa dura vinteoito anos.

Navegou por tódolos mares do mundo, e non tiña reparos á hora de elixir os barcos onde traballar. Así foi como faenou en pesqueiros e apuntouse a petroleiros, mercantes, . . . , e ata estivo un tempo nun cruceiro como axudante de cociña.

Corría o ano 1999 e o Candorca atopábase ás luras nas Malvinas, traballando nun arrastreiro. Na tripulación había outros cinco galegos e a todos lles tiña o seu alcume. El lles poñía, de xeito agarimoso, o nome dalgún peixe: O Xurelo, pequenote, delgado e moi faladeiro, nacido e casado na Garda; O Ollomol....., de Noia; O Robaliza....., nativo de Ons; O Melga..... e O Arroás.....

Ocorreu que remataran a marea e o barco tiña que ir ó carro durante un mes e medio por mor dunha avaría. O Candorca decidiu quedar en Mar de Prata, seica por culpa dalgún amorío, pois el era dos que dicía: - *"Todo mariñeiro que se prece, ten un amor en cada porto"*. O Xurelo, que era co que el máis se levaba, colleu o avión cara a Santiago para ver á súa muller e os seus dous fillos.

Pasou o tempo voando e de novo volveron á faena. Ó chegar, O Xurelo púxose a contarlle que moitísima xente peregrinaba cara a Santiago, pois era Ano Santo e que el, xunto cuns amigos de a Garda e Baiona embarcaran en Ribeira e fixeran o Camiño Marítimo. O Xurelo rematou decíndolle: - *"Todo mariñeiro debería facer unha vez na vida o Camiño ese, pois o Apóstolo tamén fora mariñeiro coma nós."*

O Candorca quedouse co conto e comezou a interesarse polo tema. El sabía, dos tempos da escola, que había un Camiño a Santiago que viña de Francia, pero dun Camiño polo mar, non tiña nin idea.

O Xurelo entón informoulle que dende hai nove anos se revitalizou o tema do Xacobeo e que, ó carón do Camiño Francés, déronse a coñecer outros que, ó longo dos séculos, foran tamén empregados polos peregrinos para chegar a Santiago; un deles era o Camiño Marítimo, precisamente aquel por onde, segundo a tradición viñeran os restos do Apóstolo para Compostela.

Ó Candorca, que non era moi relixioso, decidiu entón que, ó remata-la marea, faría a ruta da que falaba o seu amigo. ¡Non fora a se-lo conto e . . . !

El ía pouco a Galicia e, cando ía non se movía moito. Todo o máis ata Ribeira ou a Pobra e unha vez tamén fora á romaría da Virxe da Barca en

Santuario da Virxe da Barca. Muxía

Muxía. Non coñecía moito da súa terra, polo que non facía máis que preguntar e pedir información ós seus compañeiros. Un día, despois do xantar, leáronse nunha discusión entre eles sobre a Ruta Marítima. Cada quen intentaba varrer para a súa casa: O Ollomol, dicía que o traslado do Apóstolo se fixera pola ría de Muros – Noia e que desde aquí levaran o corpo nun carro de bois ata Padrón, polo que a ruta había de entrar por alí; O Robaliza, dicía que tiña que ser por Ons, pois alí hai un sartego escavado nunha rocha no que estivo o corpo do Apóstolo ata ser levado para Santiago. . .

Pero para o Candorca, a mellor das razóns era a do Xurelo que, sentando cátedra, dixo:

- *“Ó Apóstolo Santiago matárono en Palestina e os seus discípulos trouxérono a través do Mediterráneo e do Atlántico para Galicia. Por iso, por forza tivo que pasar pola desembocadura do Miño, polas illas Cíes, Ons e Sálvora e coller a ría de Arousa para posteriormente remonta-lo río Ulla ata Padrón. Entón non cabe dúbida que a Ruta Marítima debe comezar en a Garda, e non porque eu sexa de alí, senón por se-la máis lóxica.*

Ademais hai que ter en conta a historia (o Xurelo era un home moi culto e no seu camarote tiña unha verdadeira biblioteca que renovaba cada vez que ía a casa) e a historia dinos que, se ben o motivo da chegada de moitas invasións por mar ás costas das Rías Baixas foi vir na procura das riquezas de Santiago, non é menos certo, e vén de máis antigo, que as ricas Illas Cassitérides ou Illas do Estaño trouxeron ata estas costas a numerosos navegantes, piratas, comerciantes, . . . , e moito antes de se descubri-lo sepulcro do Apóstolo.

Por iso – ramatou o Xurelo – eu coido que a ruta marítima ha de ser dende a desembocadura do Miño ata Pontecesures e, aínda máis, debería de tocar toda-las illas.”

O Candorca xa estaba decidido. Ó remata-la marea faría a peregrinaxe polo camiño marítimo saíndo dende a Garda. Xunto cos compañeiros preparou o percorrido; gustáralle a historia aquela das Illas Cassitérides e decidiu establecer unha ruta que tocara as máis importantes. Para facelo nada mellor que nunha dorna, embarcación de orixe viquingo, moi mariñeira e na que dera os seus primeiros pasos no mar, xunto o seu pai.

Aproveitando unha recalada en terra do arrastreiro chamou o seu padriño (O padriño do Candorca era un dos máis famosos carpinteiros de ribeira que había en Aguiño, especializado na construción de dornas), para que lle puxera a punto unha dorna xeiteira que gardaba no galpón do taller e contoulle o que quería facer.

A piques de remata-lo mes de agosto, o Candorca e os seus amigos xa estaban no peirao de a Guardia, xunto a súa dorna, á que bautizara co nome de CASSITÉRIDE, e que lla levará o seu padriño para probala.

COMEZA A RUTA DAS ILLAS MAIORES

Entre o material que levaba contaba, como parte imprescindible dun Caderno de Bitácora, para ir anotando diariamente tódolos pormenores da viaxe. Como punto importante quedou en resaltar unha historia ou anécdota das Illas que visitara.

Quixo comeza-la súa peregrinación na Illa da Insua que se atopa na mesma desembocadura do río Miño, entre Galicia e Portugal, e cara a ela puxo rumbo. Alí atopouse cun gran castelo, parecía máis un castelo rodeado de auga que unha illa. Fondeou fronte a unha pequena praia onde había varada unha chalana, ó carón dela un home que acarisaba uns sesenta anos aínda que, polo seu corpo engoumado, debería ter máis. Tiña na man unha cambada de peixes que deixou sobre unha rocha.

Saudáronse e preguntoulle polo castelo, el sentouse colleu un croio que empregou de aguzadoira e paseniñamente contou:

CASTELO da INSUA:

Chámase “O Forte”. Construíuse para defende-la entrada do río Miño e é de propiedade portuguesa.

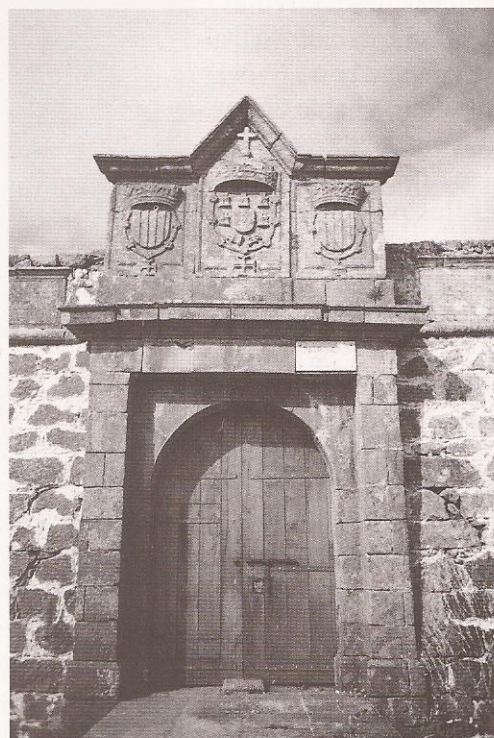
Tivo que ser reparado moitas veces, tanto por accións bélicas como polas do mar. Contan que xa no ano 1643 o conde de Casrill – Mellor, gobernador das Armas de Portugal: “ Fíxo tamén restaurar os muros da Insua na Barra do Miño, dotándoa de guarnición necesaria para conservar, segundo el dicía, o dominio deste río”.

Este Forte foi utilizado durante anos por frades, que posteriormente por mor dos numerosos asaltos que sufriu, tiveron que abandonalo.

Na actualidade aínda se conservan restos do mosteiro dentro das murallas.

Resultáralle interesante o coñece-la historia da Illa da Insua e xa anotara a anécdota no Caderno, cando puxo rumbo a Cabo Silleiro. Inda que tiña que navegar separado da costa, cos prismáticos ía observándoa. Reparou no monte se St^a Tegra, no mosteiro de Oia e na Serra da Groba en cuxos montes celébranse uns dos curros máis importantes de Galicia.

Cando dobrou o cabo Silleiro, puxo rumbo ás illas Cíes, para dende alí meterse na ría de Vigo cara a Illa de San Simón, o seu próximo destino.

Fachada principal do Castelo da Insua

Atracou no peirao oeste onde atopou un mariñeiro que agardaba por un home que o contratara para achegalo ata a illa. O Candorca desembarcou e o mariñeiro contoulle que aquel home viñera a coñece-la illa onde o seu pai estivera encarcerado durante a Guerra Civil Española.

Foi na súa procura e atopouno na illa de San Antonio. Alí estaba xunto ó lazareto que servira de cárcere durante a guerra. Despois de saudalo, entaboaron unha longa conversa. O Candorca contoulle a súa peregrinaxe, e interesouse pola historia sobre o seu pai:

O CÁRCERE DA ILLA DE SAN SIMÓN

O seu pai era de ideas liberais e cando estalou a Guerra Civil prendérono. Un día, xunto a outros presos, levárono ó cárcere do Lazareto de San Simón. Contáralle que, cada noite, chamaban a algúns presos e os levaban para realizar algún traballo, segundo dicían, pero o certo é que nunca regresaban. O medo que tiñan provocaba que nunca se interesaran pola sorte que correran os seus camaradas.

Un día, pola mañá, chegaron pedindo tres voluntarios para axudar na cociña. A todos parecelles raro, nunca viñeran a buscar a ninguén pola mañá y menos pedindo que foran de xeito voluntario, polo que, o meu pai pensou que verdadeira mente necesitaban axuda e iso, coidou, podería ser un motivo de evitar os "paseos" da noite.

O seu presaxio foi acertado, o cociñeiro quedara só porque os axudantes que tiña foron chamados a filas e necesitaban persoal. A partir dese día pasou a durmir nun pequeno barracón que había ó carón do edificio empregado como cociña. Mentres, pola noite, e a medida que pasaban os días, ían "marchando" da illa moitos dos seus compañeiros.

A casualidade fixo que un día, polo tarde, un dos vixiantes que chegara de realizar unhas manobras en terra, se achegara ata a cociña e por unha das rendixas lle pedira o meu pai algo de comer. Os presos que traballaban na cociña, tiñan terminantemente prohibido dar comida a ninguén, pero o meu pai, por medo a represalia e despois de advertirlle que non comentara nada senón o sacarían de alí, deulle un prato de comida e un anaco de pan. Un día necesitaron presos para ir ó frente e de novo a casualidade fixo que a persoa encargada de facer o reclutamento fora, precisamente, a que o meu pai lle dera de comer aquela serán. Dirixiuse a el e preguntoulle:

- ¿ Queres ir ti?, dende logo alí correrás mellor sorte que aquí. Meu pai confiou nel e presentouse voluntario. Iso salvoulle a vida. A grande maioría dos que con el foran levados á Illa, faleceron e el rematou a Guerra, ¿O que é a vida!, de axudante de cociña no Frente Nacional na batalla do Ebro.

Despois de percorrer a Illa e aproveitando a marea alta, achegouse ata Arcade para contempla-la súa ponte romana e de seguido poñer rumbo ás Illas Cíes.

Arribou ó peirao de Carracido, intentaba fuxir da multitude. Abarloou ó costado dun pesqueiro de Cangas cuxos mariñeiros estaban á espera da marea baixa para ir ós percebeos. Como se aburrían, foi fácil

Lazareto da Illa de San Simón

o sacar conversa. Un deles contoulle sobre as Cíes: A medida que pasaban os días, o Candorca, estaba máis abraiado coa beleza da súa terra que, por desgracia, non coñecía, e das preciosas e engaiolantes historias que lle contaban e que ía anotando con moito mimo e luxo de detalles.

Pasou uns días nas Cíes gozando do seu mundo histórico e natural, para de novo a Cassitéride suca-lo Océano poñendo proa a Cabo Couso aproveitando unha brisa do sur que daba un relaxado navegar que facilitaba a suave visión da costa de Soavela co seu monte Facho.

O MOSTEIRO DE SAN ESTEBAN DAS CÍES

Na illa de San Esteban houbo, hai moitísimo anos, un mosteiro que pertenceu ó de Coruxo e que dependía da Xurisdicción do Abade do mosteiro de Celanova. Ocorreu polo século XI que a infanta dona Elvira, que era irmá do rei Afonso VI, destituíu ó abade de Celanova, Pelayo I, e este fuxindo da infanta, refuxiouse no mosteiro da illa norte das Cíes, tamén coñecida como do Faro. Nos anos que alí estivo refuxiado e con axuda dos monxes, dedicouse a

percorrer as furnas da illa, co fin de buscar bo refuxio no caso de que os homes da infanta chegaran na súa procura.

Traballou en varias delas, conseguindo unilas a través de pasadizos polos que se podía atravesar dunha punta á outra da illa.

Din que anos máis tarde a Infanta fixo correr a nova do perdón e que o Abade informado, regresou recuperando o cargo de Abade, ocupándoo ata a súa morte. Pénsase que todo foi debido a que el antes tamén fixo correr o rumusmús da posesión de grandes riquezas e que con elas se podería paliar a crise que por aquel entón tiña o mosteiro da súa antiga xurisdicción. Contan que, o seu regreso foi o renacer do mosteiro de Celanova. Crese que este enriquecemento repentino que tivo o Abade foi debido ó achado de varios tesouros nas furnas das Illas Cíes, pois as covas mariñas destas illas eran empregadas polos piratas que asolaron as costas galegas para gardar o froito das súas rapinas en terra.

O Candorca puxo rumbo á Illa de Tambo. Ó chegar, os militares do posto de garda prohibíronlle a entrada. El explicou o por que da súa visita e o cabo de garda comunicoullo ós seus superiores. Esperou, ata que pasada unha hora se achegou unha lancha cun sarxento a bordo. Identificouse e explicoulle de novo a el o motivo da chegada á Illa. Convencido o militar, fixo de anfitrión e guía do Candorca. Visitaron a ermida, un sepulcro antropomorfo, e despois dun longo paseo polas súas corredoiras, contoulle unha chea de lendas

sobre San Fructuoso, sobre a fonte de San Miguel, sobre os asaltos dos piratas ingleses, . . ., pero entre elas, a que máis lle chamou a atención foi:

O PASADIZO ENTRE ONS E TAMBO

En case todas as illas galegas houbo un mosteiro, ou pertenceron a un da península ou viviron monxes nelas. Iso ocorreu coas de Ons e Tambo.

Nos anos en que os mosteiros das illas estaban habitados por monxes, sufriron estas costas numerosos asaltos, polo que

estaban sempre en perigo. Contan que o Castelo da Rueda que se atopa en Ons na súa banda noroeste mirando á Lanzada, tiña ó lado unha profunda cova, a Cova do Castelo, con varios pasadizos, un deles ía cara á Lanzada e outro cara a Tambo por debaixo das augas.

Os veciños que por aquelas datas habitaban Ons tiñan gardadas as súas máis valiosas pertenzas no pasadizo da lanzada e os monxes as tiñan no que conducía á illa de Tambo.

Cando dende Ons se albiscaba polo horizonte a chegada de

naves, prendían leña verde na torre do Castelo da Rueda para avisar da posible presenza inimiga ós habitantes da península do Salnés, para de seguido escapar polos seus correspondentes pasadizos cara os seus destinos.

Os monxes viñan sempre a refuxiarse á Illa de Tambo para dende alí organizar a posterior fuxida cara a terra ou prepararse para a contenda.

Illas Cíes

Illas de Tambo